

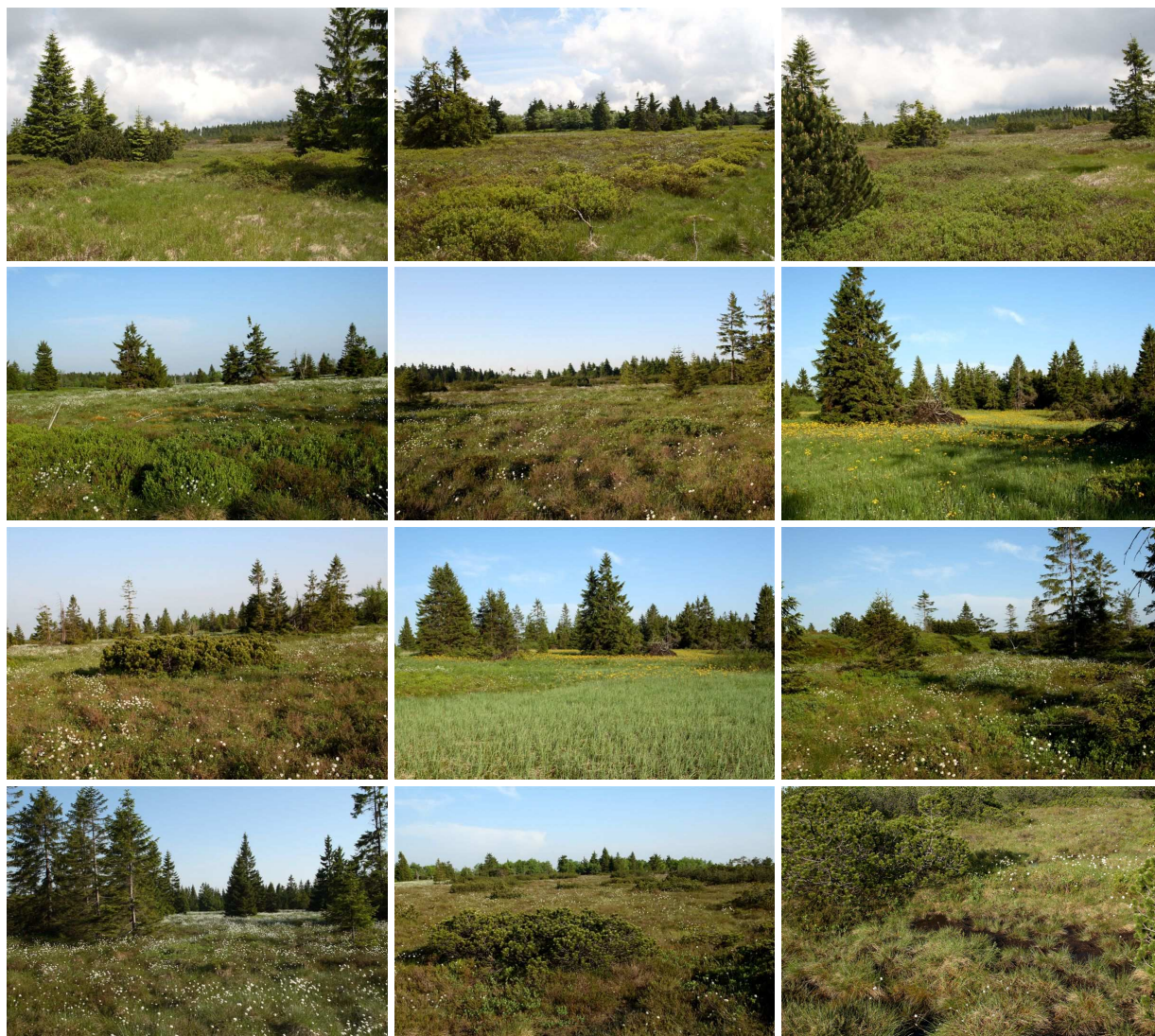
Na Komáříím vrchu z této strany Černé vody vyhloubili asi ve čtvrtém látru sloj, která obsahovala skvostný železivec. Jakmile sloj vylámali a prohloubili ji tak do hloubky jednoho látra narazili pod ní na rašelinovou zem, což je tučné a stlačené bahno, kterou někteří chtěli používat místo uhlí k tavení a odpařování soli jako holandskou rašelinu.

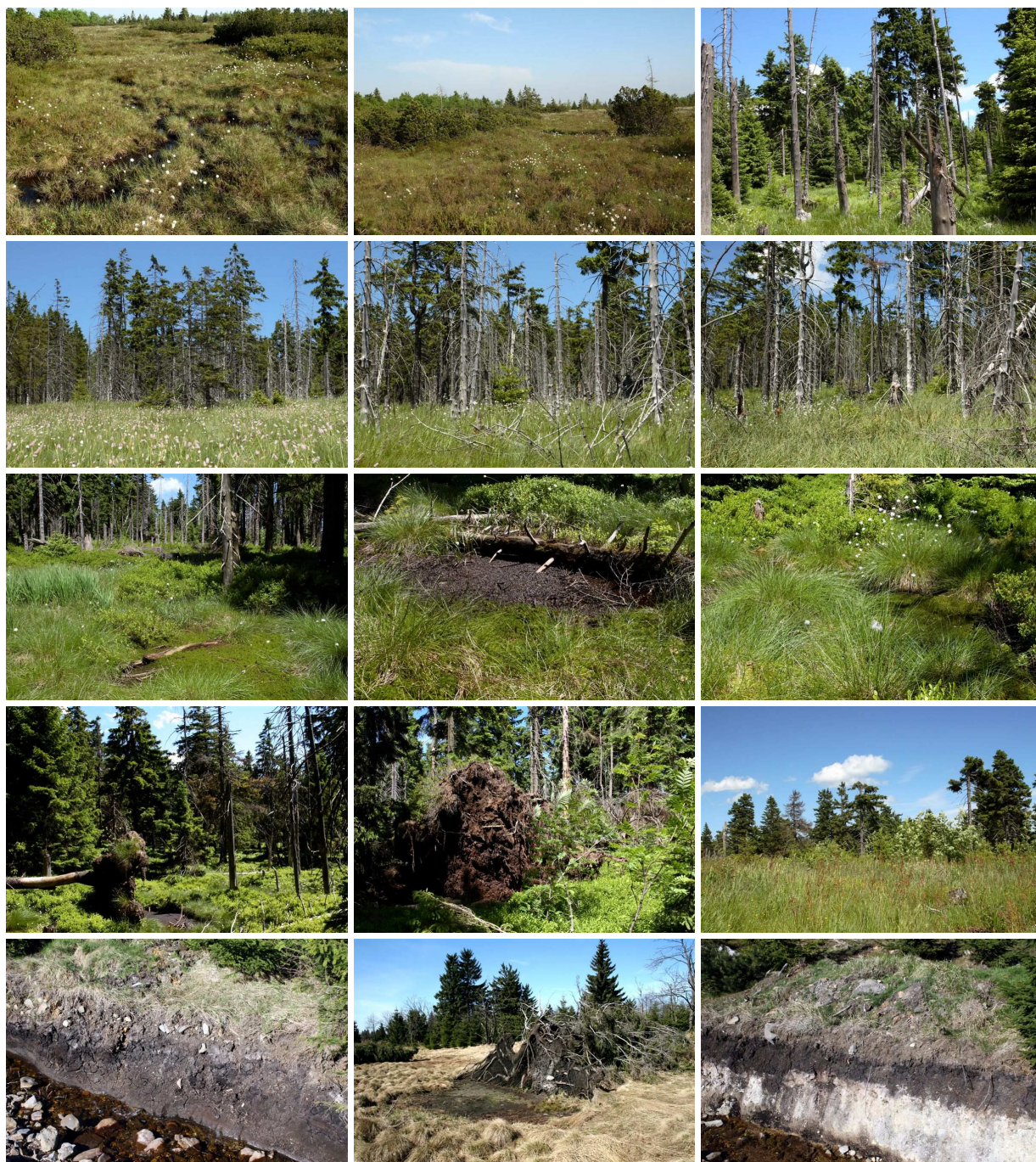
Mathesius (Sarepta)

Horská rašeliniště

Jen málo končin naší republiky se může pochlubit tak zajímavou rostlinnou formací, jako jsou horská vrchoviště. Proč se vyvinula např. v Krušných horách, když většina vrchovištních druhů rostlin má hlavní areál rozšíření v severské tundře?

Tundra totiž v době ledové zasahovala až na naše území. Při oteplování klimatu, po skončení doby ledové, našly tyto tundrové druhy útočiště pouze v chladných podmínkách horských vrchovišť, kde byly navíc ochráněny i před nastupující invazí lesa. Většina těchto druhů má tedy charakter reliktnů z glaciálu (doby ledové) nebo raného počátku postglaciálu (doby poledové).

rašeliníště a rašelinné lesy
(Ryžovna, Božídarské rašeliniště, Klínovec, 2006-2010)

Rozsáhlé komplexy rozvodnicových i svahových rašelinišť přecházejí jednak ve smrkové porosty, jednak do horských rašelinných luk a vřesovišť. Základním stavebním materiálem vrchoviště je rašeliník (*Sphagnum* sp.), který vyžaduje velké množství srážek a malý výpar, jak je tomu právě ve vyšších polohách Krušných hor. Rašeliník nesnáší vápník a přemíru živin, takže mu vyhovují živinami chudé substráty, vzniklé z místních žul, rul, svorů či fylitů. Zdejší vrchoviště jsou zásobovaná převážně srážkovou vodou a tak i následkem toho jsou

extrémně chudá na minerální látky, které jsou hlavními živinami rostlin. Proto i květenu vrchovišť tvoří velice skromné druhy, které v prostředí bohatém na minerální látky nenajdeme. Vrchoviště jsou původní rostlinnou formací, ale do dnešních dnů se jich v neporušeném stavu zachoval jen zlomek. Část z nich byla vytěžena pro rašelinu, dříve užívanou jako topivo, další byla odvodněna a změnila se ve vřesoviště nebo chřadnoucí les. Některá rašeliniště jsou chráněna statutem Národní přírodní rezervace (např. Božídarské rašeliniště, Oceán a Malé Jeřábí jezero), ale jsou zde i menší nechráněná rašeliniště, která jsou obdobně floristicky cenná. Proto i těm je třeba věnovat pozornost.

rašeliník

(Jáchymov, 2007)

Na horských rašeliništích najdeme všechny naše druhy rostlin čeledi brusnicovitých (*Vacciniaceae*). Mimo známé brusinky a borůvky zde roste brusnice vlohyně (*Haccinium uliginosum*), což je keřík podobný borůvce, od které se liší šedozelenými listy a ojněnými plody se zelenou dužinou. Je odkázaná jen na prostředí rašelin. Na obdobných místech nechybí ani klikva žoravina (*Oxycoccus quadripetalus*), drobný, poléhavý keřík s poměrně velkými červenými plody. Další rostlinnou čeledí, která má v tomto prostředí četné zástupce, jsou vřesovcovité (*Ericaceae*). Mimo známého vřesu zasluhuje zmínku kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*), keříček s růžovými baňkovitými květy.

brusnice vlohyně

(Klínovec, 2010)

brusinka

(Jáchymov, 2010)

klikva žoravina

(NPR Božídarské rašeliniště, 2008)

vřes

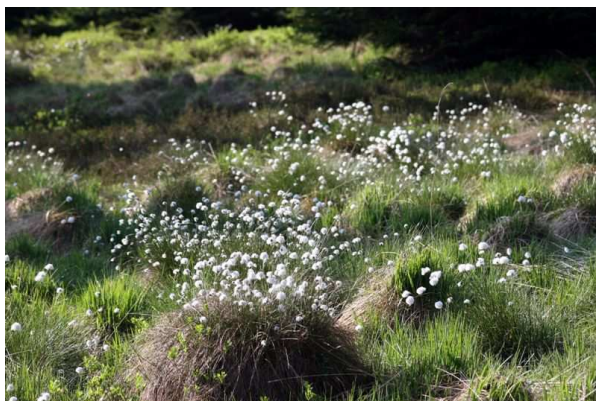

(Hřebečná, 2007)

Na horských rašeliništích bývá často zastoupena šicha oboupohlavná (*Empetrum hermaphroditum*) nebo příbuzná šicha černá (*Empetrum nigrum*). Velmi nápadným druhem je zde suchopýr pochvatý (*Eriophorum aaginatum*), jehož bílé chmýří po odkvětu dodává rašeliništi charakteristický vzhled. Oproti jiným druhům suchopýrů roste tento druh jen na horských rašelínách. Z těchto stanovišť jsou známy i vzácné druhy ostřic. Na Božídarském rašeliništi je to ostřice mokřadní (*Carex limosa*) a ostřice chudokvětá (*Carex pauciflora*). Vzácně se zde vyskytuje i blatnice bahenní (*Scheuchzeria palustris*), drobná bylinka se zelenavými květy.

suchopýr pochvatý

(NPR Božídarské rašeliniště, 2007)

suchopýr úzkolistý

(PR Ryžovna, 2008)

šicha černá

(PR Ryžovna, 2010)

kyhanka sivolistá

(PR Ryžovna, 2009)

Rostliny vrchovišť jsou morfologicky i fyziologicky velmi dobře přizpůsobeny nehostinným podmínkám. Vyskytují se zde proto i druhy „masožravé“, které si v prostředí chudém na živiny svůj jídelníček vylepšují „masíčkem“. Na některých rašeliništích roste rosnatka okrouhlostá (*Drosera rotundifolia*). Je to drobná rostlinka s kulatými a žláznatými lístky, přizpůsobenými k polapení a strávení drobného hmyzu. Vyskytuje se ale i v opuštěných žulových lomech, kde téměř sterilní silikátový substrát ji vhodně nahradil oligotrofní prostředí rašeliny. Dříve bývala sbírána jako léčivá rostlina užívaná v lidovém léčitelství. V rašelině nebo obdobně chudém substrátu se vyskytuje i další masožravá rostlina tučnice obecná (*Pinguicula vulgaris*). Má masité listy a jednotlivé modrofialové květy na dlouhých stopkách.

tučnice obecná

(Jáchymov, 2009)

rosnatka okrouhlolistá z rašeliniště

(Jáchymov, 2008)

rosnatka okrouhlolistá rostoucí na žulovém podloží

(Horní Blatná, 2009)

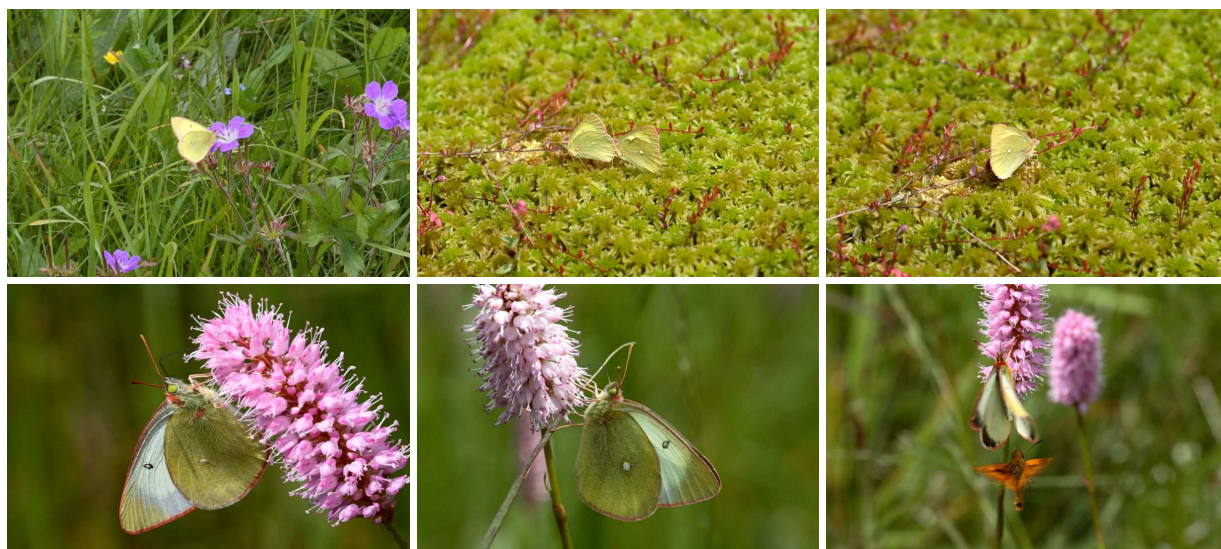
Na abertamském rašeliništi, před započatím těžby, rostl rojovník bahenní (*Ledum palustre*), keř s bílými a vonnými květy. Po vytěžení tohoto rašeliniště rojovník vyhynul.

Pro běžné dřeviny jsou podmínky na horském rašeliništi většinou nepříjemné. Pokud se zde vyskytují, tak jen v okrajových částech. Dominantou vrchovišť Krušných hor je borovice rašelinná. Hlavním nebezpečím pro ni je odvodnění rašeliniště, neboť při poklesu hladiny spodní vody se zlepšují podmínky pro jiné dřeviny, v jejichž konkurenci zakrslá borovice neobstojí. Proti průmyslovým exhalacím je relativně odolná.

Zcela mimořádnou dřevinou je bříza trpasličí (*Betula nana*). Je to keř s okrouhlými lístky o průměru asi 1 cm. V krajích severské tundry je hojným druhem, u nás se zachovala jako glaciální reliktní pouze na rašelinách. Nejbohatší výskyt břízy trpasličí je v Božídarském rašeliništi, roztroušeně se ale vyskytuje i na jiných okolních vrchovištích.

Důvodem pro ochranu rašeliníšť není jen ochrana jejich květeny. V rašeliníštích žije i mnoho živočišných druhů, často úzce specializovaných na toto prostředí. Přezívajícím glaciálním reliktem je např. i roztěkaný motýl žluťásek borůvkový.

Rašeliniště mají i velký význam vodohospodářský, neboť jsou obrovskými zásobárnami vody, dá se říci přírodními retenčními nádržemi. Rašeliniště jsou nádhernou samozřejmostí našich hor a naší povinností je učinit vše pro to, aby jako samozřejmost zůstaly zachovány i dalším generacím.

žluťásek borůvkový

(PR Ryžovna, 2008)

listy břízy trpasličí jsou v porovnání s běžnou břízou titěrné

(NPR Božídarské rašeliniště, 2007)